

“KADIN ERKEĞİN ŞEYTANIDIR”: TÜRK DÜNYASI ATASÖZLERİNDE KADINA YÖNELİK OLUMSUZ TUTUM

Fatma TEKİN*

ÖZ

20. yüzyılda kadın çalışmalarında kadın kimliğinin, genellikle “feminist” ya da “muhafazakâr” bakış açısıyla ele alındığı görülmektedir. Bu yaklaşımların ilkinde kadının, erkek egemen bir toplumda kendine yeterince bir alan elde edemediğinden, ikincisinde ise geçmişten bu yana erkekle denk bir konumda olduğundan söz edilir. Her iki bakış açısındaki ortak nokta; erkek ve kadın egemen, hatta özellikle kutsal yapının, toplumlarda uzunca bir süre iç içe geçmiş bir şekilde yaşaması ve ataerkil-anaerkil özelliklerin birbirine karışmasıdır. Anaerkil düzende kadına atfedilen kutsallık yerini, ataerkil düzende eril söylemin belirginleşmesi ile zamanla kaybetmiş, bunun sonucunda ise ötekileştirilen kadına yönelik olumsuz düşünce ve söylemler artmıştır. Aslında geri planda tartışılan ise tarım ve sanayi toplumlarında kadın ve erkeğin rol dağılımları meseledir. Kadının olumsuz özellikleri ya da toplum tarafından kadına karşı takınılan olumsuz tutum; sözlü kültür geleneği dairesinde mitlerden destan, masal, efsane, halk hikâyesine kadar birçok türde kendine yer bulmuştur. Türk dilinin en eski metinlerinden bu yana kadına yönelik olumsuz yaklaşımın atasözlerinde ne kadar ve ne şekilde yer aldığına duyulan merak ise, bu çalışmanın çıkış noktasını oluşturmuştur. Bu bağlamda çalışmada, kadına yönelik olumsuz tutum sergileyen Türk Dünyası’na ait 268 adet atasözü üzerinde bir tematik araştırma yapılmıştır. Bu atasözlerinde kadına yönelik olumsuz tutumların hangi noktalarda olduğu belirlenmiş, sosyal-kültürel temelli iletiler tespit edilmeye ve elde edilen veriler eleştirel bakış açısıyla yorumlanmaya çalışılmıştır. İncelemeler sonucunda atasözlerinin; bireysel ve toplumsal yapıda işleyişin bozucusu olarak nitelediği ve yer yer ötekileştirdiği kadına, statükoyu devam ettirici davranış normları oluşturarak toplumsal işleyişte bir yer tayin ettiği; bu şekilde toplumsal cinsiyete dair roller belirlerken, bir yandan kadın-erkek arasındaki dengeyi sağlamak, bir yandan da toplumsal karmaşaya izin vermeyerek kültürel yapıyı korumaya çalıştığı anlaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türk kültürü, sözlü gelenek, atasözleri, toplumsal cinsiyet, kadın.

“WOMEN ARE THE DEVIL OF MEN”: NEGATIVE ATTITUDES TOWARDS WOMEN IN THE PROVERBS OF THE TURKIC WORLD

ABSTRACT

In the 20th century, in studies related to women, it is observed that the concept of female identity is often approached from a "feminist" or "conservative" perspective. In the first of these approaches, it is mentioned that women have not been able to get enough space for themselves in a male-dominated society, and in the second, they have been in an equal position with men since the past. The common point of both perspectives lies in the coexistence of male and female dominion, and especially the sacred structure within societies for an extended period, leading to a blending of patriarchal and matriarchal attributes. However, the sanctity attributed to women in matriarchal orders has gradually been displaced by the prominence of masculine discourse in patriarchal settings, subsequently leading to an increase in negative thoughts and expressions directed towards marginalized women. In fact, what is discussed in the background is the role distribution of men and women in agricultural and industrial societies. The negative qualities of women or the unfavorable attitudes adopted towards women by society have found their place in various forms within the oral cultural tradition, spanning genres from myth to epics, fairy tales, legends, and folk stories. The curiosity regarding the extent and manner in which the negative approach towards women has been reflected in proverbs from the earliest texts of the Turkish language forms the foundation of this study. In this context, in this

Araştırma Makalesi

Makale Gönderim Tarihi: 30.08.2023; Yayına Kabul Tarihi: 09.11.2023

* Öğr. Gör. Dr., Ege Üniversitesi, Türk Dili Bölümü, İzmir;

ORCID: 0000-0002-2427-6711, E-Posta: fatma.tekin@ege.edu.tr

study, a thematic research has been conducted on 268 proverbs belonging to the Turkic World, which exhibit negative attitudes towards women. The analysis identifies the specific contexts where negative attitudes towards women are manifested in these proverbs, aiming to ascertain socio-cultural messages and interpret the obtained data from a critical perspective. As a result of the examinations, it is evident that the proverbs characterize women as disruptors of individual and societal structures, at times marginalizing them, and establish behavioral norms that perpetuate the status quo, thereby determining a place within societal functioning, and while defining gender roles, have endeavored to maintain a balance between men and women on one hand, and to preserve the cultural structure by preventing societal turmoil on the other.

Keywords: Turkish culture, oral tradition, proverbs, gender, woman.

Giriş

Kadın, insanoğlunun yaratıldığı kadim zamanlardan bu yana bütün kültürlerde önemli bir konumda olmuştur. Türk kültürünün düşünce ve inanç dünyasında bazen iyi/olumlu özellikler yüklenen, hatta kutsiyet atfedilen bir fenomen; bazen de kötü/olumsuz özellikler atfedilen ve hatta Şeytan olarak nitelendirilen bir varlıktır. Dolayısıyla kadının, çok yönlü bir araştırma konusu olarak her daim kendine özel bir yer bulduğu söylenebilir. Nitekim M. Kaya (2002, s. 49) da kadın üzerine yapılan çalışmaların; “mitolojik”, “antropolojik”, “sosyolojik”, “psikolojik” ve “ideolojik” birçok cephesiyle ele alındığını belirtir. Bu çalışmaların genelinde kadın, ya erkek egemen bir toplumda kendine yeterince bir alan elde edemediği yönünde “feminist” ya da geçmişten bu yana erkekle denk bir konumda olduğu yönünde “muhafazakâr” bir bakış açısıyla ele alınmıştır. İki yaklaşımın da ortak noktasında ise “erkek ve kadın egemen, hatta kutsal yapının, tarihsel süreçte, toplumlarda birbirinin içine geçmiş bir şekilde yaşadığı belirtilebilir. Özellikle kutsallığa ilişkin olarak ataerkil ve anaerkil özelliklerin birbirine karıştığı görülür.” (Kaya, 2002, s. 49).

Hemen hemen her kültürün teşekkül sürecinde, anaerkil düzenin yerini zamanla ataerkil düzene bıraktığı görülmektedir. Bu durum ve beraberinde eril söylemin belirginleşmesi, kadını ötekileştirmiş ve kadına yönelik olumsuz düşünce ve söylemleri artırmıştır (Altın, 2021, s. 143). Bunun en belirgin örneğini, kadın ve erkek bedenine yüklenen kültürel anlamda görmek mümkündür. Toplum, “kadın bedenini erkek bedenine göre sınırlandırır ve doğal olarak açık kabul ettiğinden, kapatılmalı diye düşünür.” (Delaney, 2022, s. 58). Benzer şekilde Foucault da erkeklerin bedenlerini açmak üzere eğitildiklerini, kadınlara ise dünyadan çekilmelerinin öğretildiğini söyler. Buna göre; “kadın bedeni, az yer kaplamalıdır” ve bu durum; “kültürel” ve “fenomenolojik” bir durumdur (Akt. Ülgen, 2022, s. 18).

Kadın; halk anlatılarının temeli olan mitlerden itibaren destan, masal, efsane, halk hikâyesi, meddah ve ortaoyunu, atasözü gibi birçok türde türlü özellikleri ile iyi-kötü, olumlu-olumsuz gibi farklı birçok açıdan değerlendirilmektedir (Kaya, 2002, s. 50-52). Kadına yüklenen olumsuz özellikleri mitlerden itibaren takip etmek mümkündür. Söz gelimi; Tatar Türklerine ait “Küknêñ Küterélüve (Göğün Yükselmesi)” adlı bir eskatoloji mitinde, göğün yukarıya çekilmesinin nedeni; kadının uygunsuz, düşüncesiz davranışına bağlanmıştır:

“Eski zamanlarda gökyüzü yere çok yakındır. Hatta öyle yakındır ki bir kadın, çocuğunun kirlenen bezini temizledikten sonra göğün bir yerine sıkıştırır. Bu durumdan hiç hoşlanmayan gökyüzü, sinirlenerek yeryüzünden ayrılp yukarıya doğru çıkmaya başlar. Göğün yukarıya doğru çıktığını gören insanlar, gitmemesi için ona yalvarmaya başlarlar. Ancak gök, onları dinlemez ve yükselmeye devam eder. Göğün bu şekilde gidişine kedi, köpekler de çok üzülür ve gitmemesi için yalvarır. Onların yalvarmasına üzülen gökyüzü, en

sonunda bir yerde durur ancak hiçbir zaman yeryüzüne eski yakınlığında olmaz.” (Tekin, 2019, s. 315).

Kadının yaratılış öyküsünün anlatıldığı bir mitte, kadının yaratılması şeytana mal edilmiştir. Lebed Tatarlarının inancına göre; şeytan, erkek uykudayken onun göğsüne basar ve kaburga kemiklerinden biri yere düşerek kadın oluşur. Benzer şekilde Altay mitinde de kadın, erkeğin kaburgasından yaratılır (Bayat, 2011, s. 111). T. Aquinas kadının, Âdem’in kaburga kemiğinden yaratıldığı için toplumsal yapıda erkekle birlikte yer aldığını belirtir ve kadının toplumdaki konumunu, ne “otorite” ne de “kölelik” olarak tanımlar. Yani kadına hem yetki verilmemelidir hem de kadın, köle olmamalıdır (Akt. Ülgen, 2022, s. 17). Etno-psikolojik ve sosyo-kültürel açılardan kadının konumunun, erkeğe nazaran aşağı bir noktada yer almasında, erkek egemen bir toplumun bakış açısı kadar dini inanış da etkindir. Nitekim yasak meyvenin yenmesi ile başlayan cennetten kovulma olayının nedeni olarak kadının merakı ve nefesine hâkim olamayışı gösterilmiştir (Bayat, 2011, s. 117). Bazen bir şeytan bazen de yılan olarak adlandırılan kadın; Sümer, Mısır, Yunan, Hint mitlerinde ve buna bağlı olarak Musevilik ve Hıristiyanlıkta şeytanla genellikle de yılan ile ilişkilendirilmiştir (Tokyürek, 2016, s. 301).

Türk kültürünün “toplumsal cinsiyet kavramı etrafında kadın ve erkek meselesi”ni ele alan en temel kaynaklarından Dede Korkut Kitabı’nda ise, erkeklerle eşit sorumluluklar yüklenen ve “erkeği tamamlayıcı” nitelikte roller benimseyen kadınların; “ideal anne, eş ve sevgili rolleriyle ilgili tüm becerilere yine, en az erkekler kadar haiz olduğu görülmektedir” (Avcı, 2020, s. 131-132). Ancak Dede Korkut Kitabı’nın Mukaddimesinde sözü edilen dört tip kadından sonuncusu “bayağı” olarak nitelendirilir ve bu kadın tipi için “O Nuh peygamberin eşiği asıllıdır” (Ergin, 2009, s. 19) ifadesi ile de toplum yaşantısında olumsuz bir kadın tipinin varlığına dikkat çekilir. Divanü Lügat-it-Türk’teki atasözlerinde kadında “anlayış, sabır, olgunluk, sevimlilik, temizlik ve güzellik” öne çıkarılırken, Kutatgu Bilig’de ise kadınlar “güvenilmez, vefasız, korkak, yalancı, iki yüzlü”dür (Kaya, 2002, s. 52).

Türk kültürünün temel metinleri üzerine eleştirel bir okuma yapan Umay Türkeş Günay, “Türk Kültürüne Eleştiri” adlı eserinde kadının anlatılardaki negatif kodlanmasına ek olarak bugünün dünyasındaki kadın erkek problemlerine dair de şu tespitleri yapar:

“Bugün de özellikle gelişmemiş ülkelerde töre arkasına ve dini inançla bağlantılı gösterilerek kadınlar gerçek hayattan dışlanarak cinsiyete göre iş bölümü savunulmaktadır. Erkekler birbirleriyle rekabet etmeyi asırlardır kurumsallaştırmışlardır. Kadınlar da paylaşılanlar ve üretenler arasına girdiklerinde ne erkekler ne de kadınlar nasıl rekabet edeceklerini bilmemektedirler. Erkekler, böyle durumlarda kadınların cinsel kimliğini küçümseyerek onları dışlarken, kadınlar da erkeklerin dünyasında var olabilmek için ya erkek kalıbı veya anne, baci, sevgili rolüyle var olmaya çalışmaktadırlar.” (Günay Türkeş, 2009, s. 24).

Görüldüğü üzere, kadının olumsuz özellikleri ya da toplum tarafından kadına karşı gösterilen olumsuz tutum geçmişten bu yana, sözlü kültür geleneği dairesindeki her türlü metinde ve gündelik hayatta kendine az veya çok bir şekilde yer bulmuştur. Türk dilinin en eski metinlerinden bu yana kadına yönelik olumsuz yaklaşımın atasözlerinde ne kadar ve ne şekilde yer aldığı duyulan merak ise, bu çalışmanın çıkış noktasını oluşturmuştur. Atasözlerinin, toplumun geçmişten bu yana tüm gözlem ve yaşanmışlıklarının neticesinde oluşması, bireye ve topluma yön göstermesi ve “örnek insan tipi” belirlemelerindeki etkisi (Durbilmez, 2018, s. 147), kadına yönelik olumsuz tutumun varlığını sorgulamak için yeterli bir delildir.

Bu çalışmanın amacı, Türk Dünyası atasözlerinde kadına yönelik olumsuz tutum sergileyen sözler üzerinde tematik bir araştırma yapmaktır. Atasözleri gayeli örneklem metoduyla seçilmiştir. Bu atasözlerinde kadına yönelik olumsuz tutumların hangi noktalarda olduğu belirlenmeye, sosyal-kültürel temelli hangi iletilerin verilmeye çalışıldığı tespit edilmeye ve bu iletilerin eleştirel bakış açısıyla yorumlanmasına çalışılmıştır. Çalışmanın materyalini ise Türkiye, Azerbaycan, Kazak, Kırgız, Kumuk, Kırımçak, Altay, Tuva, Nogay, Gagavuz, Türkmen, Özbek, Uygur, Tatar, Karaçay-Malkar, Kıbrıs, Makedonya ve Kosova, Hakas, Yakut ve Çuvaş Türklerinin atasözleriyle ilgili yapılan aktarma ve inceleme çalışmalarından elde edilen 268 adet atasöz oluşturmuştur¹.

Kadının Kötülüğü (Kötü Kadın)

Atasözlerinin bir kısmı kadının yaptığı kötülüklerden bahsederken, bir kısmı da kötü sıfatlı kadınlardan söz etmektedir². Kadınların yaptığı kötülükler; kavgacılık, ahlaksızlık, edepsizlik gibi türlü şekillerde olup kötü olarak nitelendirilen kadınlarla ilgili atasözlerinin sayısı oldukça fazladır. Bu atasözlerinde kötü kadının nitelikleri başta olmak üzere, bu kadınların eşleri ve diğer yakın çevresi üzerinde bıraktığı etkiler anlatılmakta; özellikle bu kadınlarla yaşamın zorluğu, bu başlığın başlıca konu alanını oluşturmaktadır.

Atasözleri, kötü kadının karakteristik özellikleri ile ilgili bir tanımlama yapmaktadır. Tr. *Adamın kötüsü avcı, kadının kötüsü kovucu olur* (BAAD, 2016, s. 29) ve Kar.-Mal. *Kötü kadın evden –eve girer (Aman katın üyden-üye kirir)* (Tavkul, 2001, s. 40) ve Az. *Kötü kadın dedikoducu olur (Yaman arvad, deyingän olar)* (Musaoğlu ve Gümüş, 1995, s. 267) atasözlerine göre bu kadınların kendi eviyle olan ilişkileri zayıftır ve yine bu atasözlerinden anlaşıldığı üzere, günün büyük bir kısmını dedikodu yapmak için evden eve giderken geçirmektedir.

Atasözleri kadının kavgacı yapısına dikkat çekmektedir. Ortamda bir kavga başlamışsa muhtemel ki çıkarıcısı kadındır. Kadın, ortalığı karıştırır ve bir kadınla yapılan kavgadan galip çıkmak zordur. Bu minvaldeki atasözleri ise şöyledir:

Tr. *Bal arıdan, kavga karıdan çıkar* (BAAD, 2016, s. 57)

Hks. *Kadın kamçılı, ayran karıştırıçlı olur (Hat hamcılığ, ayran pışılığ)* (Aktaş, 2020, s. 370)

Özb. *Çocuğa dokunma, belası çıkar; kadına dokunma, maşası çıkar (Bolaga tegma, balosi çiqar, xotinga tegma, qalosi çiqar)* (Yoldaşev ve Gümüş, 1995, s. 58)

Uyg. *Kadın yakadan, it etekten alır (yakalar) (Xotun yaqidin alar, it étektin)* (Doğan, 2020, s. 374)

Atasözlerinde kötü kadının karakteristik diğer özellikleri ise şu şekildedir:

Kar.-Mal. *Kötü kadın kusur bulucu olur (Aman katın bedişçi bolur)* (Tavkul, 2001, s. 39) atasözüne göre “kusur bulucu”,

¹ Çalışmada Türk boyları için kullanılan kısaltmalar: Alt.: Altay, Az.: Azerbaycan, Çuv.: Çuvaş, Gag.: Gagavuz, Hks.: Hakas, Kar.-Mal.: Karaçay-Malkar, Kır.: Kırgız, Krmç.: Kırımçak, Kum.: Kumuk, Kzk.: Kazak, Nog.: Nogay, Öz.: Özbek, Tuv.: Tuva, Tr.: Türkiye, Trkm.: Türkmen, Uyg.: Uygur, Yak.: Yakut Türkleri.

² Atasözlerinden örneklerle Tatar Türklerinin geleneksel dünya görüşünde iyi(lik) ve kötü(lük) konusunda bir çalışma için bkz. Tekin, 2022: 167-182.

Trkm. *İyi kadın işli (çalışkan) olur, kötü kadın dişli (Yağsı ayal işli bolar, yaman ayal –dişli)* (Doğan, 2014, s. 417) atasözüne göre “öfkeli ve zor”,

Kar.-Mal. *Kötü kadın kaprisli olur (Aman katın cagınlı bolur)* (Tavkul, 2001, s. 39) atasözüne göre “kaprisli”,

Uyg. *Atın kötüsü çifte atanı, kadının kötüsü müsrif olanı (Atniñ yamini teptek, hotunniñ yamini bergek)* (Öztopçu, 1992, s. 102) atasözüne göre “müsrif”,

Kzk. *Kin kadına yaraşır (Kek qatınğa jarasar)* (İsmail ve Gümüş, 1995, s. 278) ve Tr. *Düşman uyumaz, kadın unutmaz* (BAAD, 2016, s. 99) atasözlerine göre “kinci”,

Kar.-Mal. *Kötü kadın bedduacı olur (Aman katın kargışçı bolur)* (Tavkul, 2001, s. 39) atasözüne göre “beddualı”,

Hks. *Haber acımasız, kadınlar miskin (Habar hatığ, hattar çadığ)* (Aktaş, 2020, s. 355) atasözüne göre “miskin”,

Yak. *Kadının gözü (yalnız) mezarda doyar (Cax iinin buorugar tuolar)* (Kirişçiöğlü, 2007, s. 267) atasözüne göre “doyumsuz”,

Gag. *Karı üreksiz, nasın beegir kuruksuz* (Hünerli ve Arnaut, 2022, s. 215) atasözüne göre “viddansız”,

Tr. *Kadının yüklediği yük şuraya varmaz* (Özön, 1958, s. 194), Tr. *Kadının kazdığı kuyudan su çıkmaz* (BAAD, 2016, s. 154) ve Tr. *Avradın saçı uzun olur, akli kısa* (Oy, 1972, s. 105) atasözlerine göre “iş bilmez”,

Kar.-Mal. *Kötü kadın, misafir gelse çocuklarını döver (Aman katın konak kelse sabiylerin tüyer)* (Tavkul, 2001, s. 39) ve Trkm. *Kötü gelin geldiği evini misafir sayar (Yaman gelin düşen öyünü mıhman sayar)* (Doğan, 2014, s. 424) atasözlerine göre ise misafirperver değildir.

Atasözleri kötü bir kadının nasıl bir şey olduğunu anlatırken, onunla yaşamının ne anlam ifade ettiğinden de söz etmektedir. Bu atasözlerinde kötü kadınla yaşamının zorluğu vurgulanan temel noktadır ve bu zorluğu en çok yaşayan bu kadınların eşleridir. Çünkü Nog. *İyi kadın mala bereket, fena kadın erkeğe dargın (Yağsı katın malğa asu, caman katın erge aşu)* (Çağatay, 1962, s. 48) atasözüne göre bu kadınlar, eşleriyle bir türlü geçinememezler. Her ne kadar Kar.-Mal. *Karının kötülüğünü kendisine söylemezsen/Karın o kötülüğü sana söyler (Katınıñı amanlıgıñ közüne aytmasang/Katınıñ ol amanlıkñı senge aytır)* (Tavkul, 2001, s. 153) diyerek atasözü, kadının yaptıkları hakkında iletişim kurmayı erkeğe öğütlesede işin en kötü tarafı, bu kadınları yola getirmenin, düzeltmenin ve iyiye sevk etmenin mümkün olmadığıdır. Bu durum da Mak.-Kos. *Ey erkek fena kariyi adam yapamas* (Hasan, 1997, s. 50) atasözünde çok açık bir şekilde ifade edilmektedir. Atasözleri, ömür törpüsü olan bu kadınlarla yaşamının adeta dünyada cehennemini yaşamak gibi olduğunu ise hep bir ağızdan şu şekilde söylemektedir:

Tr. *Ekşi hamur, turşu ekmek mideni harap eder; yanı koduklu karı evini harap eder* (BAAD, 2016, s. 103)

Tr. *Karının kötüsü geceyi, atın kötüsü yolu uzatır* (BAAD, 2016, s. 158)

Tr. *Avradın ahmağı, sacayağından çakmağı* (BAAD, 2016, s. 50)

Çuv. *Acı bira sarhoş eder, kötü kadın saçı ağartır (Yüsé sıra üsértet, hayar arim kivaakartat)* (Ceylan, 1996, s. 25)

Kar.-Mal. *İyi kadın kötü erkeği erkek yapar/Kötü kadın iyi erkeği bunak yapar (Aşhı katın aman erni er eter/Aman katın aşhı erni ser eter)* (Tavkul, 2001, s. 53)

Özb. *İyi hatun ömür balı, kötü hatun can zevali (Yaxşı xotin umr boli, yomon xotin jon zavoli)* (Yoldaşev ve Gümüş, 1995, s. 116)

Az. *Hanımı kötü olanın sakalı ağarır (Arvadı bəd olanın saqqalı tez ağarar)* (Musaoğlu ve Gümüş, 1995, s. 212)

Uyg. *İyi kadın yabancıya öz eder, kötü kadın özü yabancı (eder) (Yaxşı ayal yatni öz qılar, Yaman ayal özni yat (qılar)* (Doğan, 2020, s. 761)

Trkm. *İyi hatun iyi at, gülmeden önce güldürür, kötü hatun kötü at ölmeden önce öldürür (Yagşı hatın yagşı at, gülmezden öň güldürer, yaman hatın yaman at ölmezden öň öldürür)* (Kılıç, 1996, s. 69)

Kzk. *Gelinin iyi olursa otağın cennettir/Gelinin kötü olursa otağın cehennemdir (Keliniñ jaqsı bolsa, otawıñ jumaq/Keliniñ jamas bolsa, otawıñ tozaq)* (İsmail ve Gümüş, 1995, s. 183)

Atasözlerine göre kötü kadınlar, eşlerine kötü davranırlar: Kır. *Kötü kadın gideceğim diye korkutur/Kötü erkek öleceğim diye korkutur (Caman ayal ketem dep korkutat/Caman erkek ölüm dep korkutat)* (Şavk, 2002, s. 91) sözüne göre eşlerine karşı tehditkâr bir tavır sergileyip onları korkuturlar. Bunun yanında Kır. *Kadının kötüsü kocasını korur (gözetler) (Katın camanı er koruyt)* (Şavk, 2002, s. 138) sözüne göre kocalarını takip ederler. Kar.-Mal. *Azıklı at yorulmaz/Karısı kötü olan gün yüzü görmez (Azıklı at arımaz/Katını aman carımaz)* (Tavkul, 2001, s. 69) atasözü uyarınca kötü kadınla eş olan erkeklerin hali hal değildir. Gün boyu kapı kapı gezmekten ev işleriyle de pek uğraşamadıklarından bu kadınların kocalarını giyiminden tanımak mümkündür. Bu nedenle de

Kum. *Kocası kötüyü yanağından, karısı kötüyü yeninden (tanı) (Eri yamannı eñinden, qatını yamannı—yeñinden)* (Pekacar, 2006, s. 112)

Kzk. *Kötü kadın döşeğinden bellidir, kötü yiğit hesabından (Jaman qatın töseginen belgili, jaman jigıt esebinen belgili)* (İsmail ve Gümüş, 1995, s. 291)

Kzk. *İyi kadın kötü erkeğe bakabilir/Kötü kadına iyi erkek bakamaz (Jaqsı qatın jaman erkekti asıray aladı/Jaman qatındı jaqsı erkek asıray almaydı)* (İsmail ve Gümüş, 1995, s. 241) denilmiştir.

Trkm. *Hanımın kötü olursa, yurt huzurundan fayda yok (Hatınıñ yaman bolsa, yurt dınçlıgından peyda yok)* (Doğan, 2014, s. 287) ve Kum. *Tembeli (tembel kadını) er almaz, er alsa da tutmaz (Erinçekni er almas, er alsa da saqlamas)* (Pekacar, 2006, s. 111) atasözleri uyarınca, bu kadınla evliliği yürütmek oldukça zordur. Hatta Alt. *Büyük odun ateşi söndürür/Kötü kadın aileyi söndürür (Calbak carçaa ot cudadar/Caman kadit üy cudadar)* (Dilek, 2007, s. 254) sözüne göre imkânsız bile denilebilir. Bu konuda erkeği muhatap alan atasözleri, erkeğin bu konudaki çaresizliğini ve kötü eşten kurtulmasındaki zorluğunu;

Kzk. *Atın kötü olursa satıp kurtulursun, Hanımın kötü olursa nasıl kurtulursun? (Atıñ jaman bolsa, satıp qutularsıñ, Qatınıñ jaman bolsa, qayıp qutılarsıñ?)* (İsmail ve Gümüş, 1995, s. 59)

Uyg. *Kötü hanım alanın düşmanı evindedir (Yaman xotun alğanniñ düşmini öyide)* (Doğan, 2020, s. 783)

Çuv. *Yaş ekmek üç günlük, kötü kadın ömürlük* (Sıpram *šikır viš kunlīh, usal arim émérléh*) (Ceylan, 1996, s. 72) diyerek anlatmıştır.

Yukarıdaki atasözlerinden de anlaşıldığı üzere, bir erkek için en büyük bahtsızlık, kötü bir kadınla evli olmaktır. Nitekim bu talihsizlik Kzk. *Gelinin utangaç olursa verdi Allah/Gelinin utanmaz olursa vurdu Allah* (Keliniñ uyattı bolsa, berdi quday/Keliniñ uyatsız bolsa, urdı quday) (İsmail ve Gümüş, 1995, s. 183) atasözü ile anlatılmış; kötü kadınla evlenmektense hiç evlenmemek Kum. *Kötü kadın alacağına kanıncaya kadar dul (veya kısır) kal* (Yaman *qatın alğınça, qısır qalğın qanğınça*) (Pekacar, 2006, s. 233) sözüyle tavsiye edilmiştir. Kötü eşten kurtulmanın zorluğu ise Uyg. *Eski palto yağmurda iyidir, kötü hanım ölünce (iyi)* (Eski *çapan yamgurda yaxşı, eski xotun ölgende (yaxşı)*) (Doğan, 2020, s. 290) atasözüyle bazen kadının ölmesi olarak gösterilmiştir.

Kadının Konuşması

Kadınlar, fiziksel olarak zayıf olsa da sözel yetenekleri bakımından güçlü varlıklardır. Erkek cinsine kıyasla söz söylemede doğuştan yetenekli ve daha mahir oldukları söylenebilir. Nitekim M. Schipper de “Dünya Atasözlerinde Kadın” (2019, s. 263-265) adlı çalışmasında dünya atasözlerinden verdiği örneklerle bunu desteklemektedir. Benzer bir anlayışla, Türk atasözlerinde de Tr. *Söz söylemek avratlarındır, işlemek erlerindir* (Oy, 1972, s. 220) denilerek söz söylemenin kadın işi olduğu vurgulanmaktadır.

Atasözlerinde kadının iletişim özelliklerini anlatmak için söylenmiş olan Kar.-Mal. *Kötü kadının dili yere değer* (Aman *katınnı tili cerge ceter*) (Tavkul, 2001, s. 40) ve Trkm. *İyi kadının eli uzun, kötü kadının dili* (Yagşı *ayalñ eli uzun, yaman ayalñ –dili*) (Doğan, 2014, s. 417) atasözleri kadının çok konuşmasını vurgulamaktadır. Ancak bilindiği üzere, atasözlerinde geçen “dili uzun olmak” deyimini, sadece çok konuşmayı ifade etmemekte, aynı zamanda kırıcı sözler söylemeyi ve kavgacı olmayı da anlatmaktadır. Bu bağlamda dili uzun olmayı, kötü kadının saygısız olması olarak yorumlayabiliriz. Bunun yanında kadının dili, kendi adını kirletmeye kadar gider: Kır. *Atın kötüsü yemliği kirletir/İneğin kötüsü kazığı kirletir/Kadının kötüsü adını kirletir/Erin kötüsü halkı kirletir* (Attın *camanı akırdı bulgayt/Uydun camanı kazıktı bulgayt/Ayaldın camanı atındı bulgayt/Erđin camanı eldi bulgayt*) (Şavk, 2002, s. 38)

Atasözleri, Tr. *Söğüdün közü, kadının sözü* (BAAD, 2016, s. 202) diyerek daha sözün niteliğini sorgulamadan sözün varlığına vurgu yapmaktadır. Sözün hakikatini ise kadının sosyal kimliği belirler: Tr. *Ana yılan sözü yalan; karı çiçek sözü gerçek* (Aksoy, 1988, s. 148) ve Tr. *Gelin çiçek, her dediği gerçek; kaynana yılan, her dediği yalan* (Oy, 1972, s. 283) sözlerine göre kırıcı ve incitici olmama amacıyla anne bazen yalan söyler. Bu noktada eş ise anneye nazaran daha doğru sözlü olabilir. Kaynananın söylediklerinin hiçbir doğru tarafı yoktur.

Birçok atasözünde kadının konuşması; gevezelik, konuşkanlık, boşboğazlık, sivri dillilik ve dırdırcılık kavramlarıyla sunulmaktadır. Söz gelimi;

Tr. *Kadını sırdaş eden tellal aramaz* (Aksoy, 1988, s. 97)

Tr. *Dırdırcı karı, sokucu arı* (BAAD, 2016, s. 92)

Tr. *Damla tıptırtısı, kocakarı hormurtusu, borçlu lakırdısı* (BAAD, 2016, s. 84)

Tr. *Çok söylegen karıdan dibi göçmiş göveç yeg* (Oy, 1972, s. 169)

Gag. *Karı yarım gün susarsa –dili şişer* (Hünerli ve Arnaut, 2022, s. 215)

Kar.-Mal. *Ateş istemeye gelen kadının otuz sözü olur (Ot suragan katınnı otuz sözü bolur)* (Tavkul, 2001, s. 190)

Kum. *Kadının sözlerini arabaya yükleyince tekerleği kırılmış (Qatınnı sözlerin arbağa yük-
legende, dögerçigi uvalğan)* (Pekacar, 2006, s. 172)

Kır. *Arının balı tatlı, sokması acı/Kadının (eşin) her şeyi tatlı, dili acı (Aarının balı tattuu,
çakkanı açuu/Ayaldın baarı tattuu, tili açuu)* (Şavk, 2002, s. 1)

Kar.-Mal. *Ateş istemeye gelen kadının otuz sözü olur (Ot suragan katınnı otuz sözü bolur)* (Tavkul, 2001, s. 190)

Kzk. *Kadın kadını görürse konuşası gelir/Pehlivan pehlivanı görürse güreşesi gelir (Qatın-
nıñ qatındı körse, söyleskisi keler/Balwannıñ balwandı körse, beldeskisi keler)* (İsmail ve Gümüş, 1995, s. 249)

Tuv. *Dedikoducu kadın, saksagan/Açgözlü han, karga (Hopçu kadın –saaskan/Hoptak
haan –kaargan)* (Arıkoğlu, 2007, s. 258)

Kzk. *Dedikoducu kadın evinde durmaz, tez ayak tilki ininde durmaz (Ösekşi qatın üyine
toqtamas, jel ayaq tülki inine toqtamas)* (İsmail ve Gümüş, 1995, s. 131)

Atasözüne göre bir kadının varlığından daha kötüsü, birden fazla kadının varlığıdır. Ka-
dınlar bir araya geldiklerinde, Kzk. *Kadın kadını görürse konuşası gelir/Pehlivan pehlivanı gö-
rürse güreşesi gelir (Qatınnıñ qatındı körse, söyleskisi keler/Balwannıñ balwandı körse, beldeskisi
keler)* (İsmail ve Gümüş, 1995, s. 249) atasözü uyarınca laf lafı açar. Özellikle ortamda birden
fazla kadın varsa, etraf adeta bir eğlence alanına dönüşebilmektedir. Nog. *İki kadın pazar yeri,
üç kadın panayır (Hatınnıñ ekevi hazar, üşevi –yarmalık)* (Çeneli, 1985, s. 21) sözündeki durum,
panayırın keyif veren eğlence havasına tezat bir ironik dille anlatılmıştır.

Atasözleri, kadınların bir yerde söz söylemesi konusunda mahir olmadıklarını; bulunduk-
ları ortama uygun konuşmadıklarını, Özb. *Cenazeye giden kadın kendi derdini söyleyerek ağlar
(Azaga borgan xotın öz dardını aytib yığlaydi)* (Yoldaşev ve Gümüş, 1995, s. 55) ve Kır. *Altı kadın
baş sağlığına gitse, her biri kendi derdini anlatır (Altı katın azaga barsa, ar kimisi öz muñun aytat)*
(Şavk, 2002, s. 19) diyerek belirtmektedir.

Kadınların dilleri tehlikelidir. Hatta bir kılıç, bıçak kadar keskin bile olabilir. Bunu örnek-
ler nitelikte de Tr. *Bir kadının dili Türk kılıcından daha keskindir* (Schipper, 2019, s. 264) denil-
miştir. Atasözleri, Tr. *Kadının fendi erkeği yendi* (Oy, 1972, s. 294) ve Kar.-Mal. *Kadının dili ge-
çer/Erkeğin eli geçer (Katınnı tili ozar/Erni kolu ozar)* (Tavkul, 2001, s. 154) diyerek bir yandan
sosyal bir tespitte bulunur, bir yandan da Trkm. *Davacın kadın olmasın (Davagäriñ ayal bolma-
sın)* (Doğan, 2014, s. 198) diyerek erkeğe, kadınla ilgili ihtiyatta bulunmasını öğütler. Çünkü
Gag. *Karı diil keçi, otları doyuramıycan* (Hünerli ve Arnaut, 2022, s. 215) atasözüne göre kadın-
larla yapılan tartışmadan haklı çıkmak veya tartışmada üste çıkmak çok zordur. Nedenini ise
Kzk. *Kadınla kadın kavga ederse birbirinin hırsızlığını ve dedikodusunu söyler/Zenginle fakir
kavga ederse, birbirinin varlığını yokluğunu söyler (Qatınmen qatın urıssa, arlığı men qarlığın
aytadı/Baymen kedey urıssa, baylığın joqtığın aytadı)* (İsmail ve Gümüş, 1995, s. 250) atasözü
çok açık bir şekilde özetlemektedir. Burada, kavga eden kadının bütün sırları nasıl ifşa edeceği
söylenerek aslında bir kadınla tartışmaya girilmemesi gerektiği vurgulanmıştır. Tr. *Bir evde iki
gız, biri çuvaldız biri biz* (Durbilmez, 2019, s. 148) örneğinde ise birden çok kadının bir arada
iken daha keskin bir dil kullandıkları ifade edilir.

Atasözleri, Tr. *Karı zıkırtısından, damla tıptırtısından Allah korusun* (BAAD, 2016, s. 157) temennisıyla aslında sükûneti kadına yaraşır olumlu bir özellik olarak göstermektedir. Bu durum, Trkm. *Yaygaracıdan kadın olmaz (Çirkinçiden hatın bolmaz)* (Doğan, 2014, s. 193) denilerek daha da vurgulanmıştır. Anlaşıldığı üzere, Türk kültüründe susma, sakin bir tabiatın nişanesi olarak kadından beklenen bir tutumdur. Bu nedenle atasözleri, Kzk. *Babası varken oğlu konuşmasın, anası varken kızı konuşmasın (Kesi turıp ulı söylegennen bez, şeşesi turıp quzı söylegennen bez)* (İsmail ve Gümüş, 1995, s. 70) diyerek bireye daha çocukken kız çocuklarını suskun bir mizaca göre yetiştirmesini telkin eder. Çünkü çok konuşmak biraz da iş bilmeyen kadınların işidir. Bu bağlamda da eli iş tutmayan kadının dili işler der atasözü: Tr. *Kör (kesmez) bıçak ele (yavuz), iş bilmeyen avrat dile (yavuz) (Kör bıçak gibidir iş bilmez kadın, boş çeneden başka işe yaramaz)* (Aksoy, 1988, s. 373)

Kadının susması, özellikle karı-koca ilişkilerinde beklenen, tavsiye edilen bir davranış kalıbıdır. Atalar, karı-koca arasındaki geçimin anahtarını Tr. *Gece yağar, gündüz açar, yıl düzgünlüğü; erkek söyler kadın susar, ev düzgünlüğü* (Aksoy, 1988, s. 284) diyerek kadına vermiştir. Erkeğin gözünden erkeğe özgü bir bakış getiren atasözü, Uyg. *Gündüz vakti anamın sözü, akşam vakti hanımın sözü doğru (Kündüzi anamniñ gépi rast, axşimi xotunniñ gépi (rast)* (Doğan, 2020, s. 454) söylemiyle, annesi ile karısı arasında kalan kocanın, insan ilişkilerini idare ederken nasıl bir tutum sergilediğini göstermekte; bazen de çok konuşan kadının sözünü dinlememesi gerektiğini atasözleriyle şu şekilde tavsiye etmektedir:

Tr. *Kırkılda bir karı sözü dinlemelidir* (Özön, 1958, s. 213)

Tr. *İkide bir birttırırsa bir avrat, onu dışarı at* (BAAD, 2016, s. 143)

Gag. *Karını yüz lafında birini dinnemeli* (Hünerli ve Arnaut, 2022, s. 216)

Krmç. *Yılda bir kere hatunun da sözünü saymak gerektir (Yılda bır kéré xatın sözi saymax kérék)* (Hünerli ve Aktaş, 2021, s. 135)

Kar.-Mal. *Kadına sor da söylediğini yapma (Katinga sor da aythanın etme)* (Tavkul, 2001, s. 152)

Kadının Aldatması

Atasözlerinde kadının aldatması; kurnazlık, hilekârlık, oyunculuk, yalancılık, şeytanlık kavramlarıyla bağlantılıdır. Bunların arasında özellikle hilekârlık, atasözlerinde sık görülmektedir. Bu atasözlerindeki belirgin tema; kadının hilesinin çokluğu ve kadın tabiatının erkeklerinkine kıyasla hileye daha yatkın olduğudur. Erkek ile kadının hilesinin mukayesesini yapmak ise mümkün değildir. Atasözlerinde, kadının hilesinin erkeğinkinin kırk katı olduğu belirtilmiş; hatta sadece erkeği alt edecek kadar değil, şeytana bile yaklaşacak derece olduğu söylenerek mübalağa edilmiştir. Söz gelimi;

Özb. *Erin hilesi bir tane olursa, kadının hilesi bin tane olur (Erniñ hiylasi bitta bolsa, xotiniñ hiylasi miñta)* (Yoldaşev ve Gümüş, 1995, s. 79)

Kır. *Erin çaresi bir, kadının hilesi bindir (Er aylası bir, qatın aylası miñ)* (Qoyçumanov, 2007, s. 189)

Uyg. *Kadının hilesi kırk eşeğe (Xotun kişiniñ hiylisi qiriq eşekke yük)* (Doğan, 2020, s. 374)

Tat. *Bir kadının hilesi kırk erkeğinden fazla (Bir katınıñ heylesi kırk irnikinden artıktır)* (Taymas, 1968, s. 34)

Uyg. *Bir kadının hilesi kırk erkeği aldatır (Bir xotinniñ hiylisi, qiriq erni aldar)* (Doğan, 2020, s. 177)

Kzk. *Bulut çıkar yağmur yağmaz ile aldatır/Kadının hilekârı erkeği aldatır (Bult şığıp jan-bırjawmay, eldi aldaydı/Ayeldiñ aylakeri erdi aldaydı)* (İsmail ve Gümüş, 1995, s. 102)

Özb. *Kadının hilesi şeytana ders olur (Xotinniñ makri şaytonga dars bölur)* (Yoldaşev ve Gümüş, 1995, s. 118)

Atasözüne göre kadının hile yapması, bazen kadının erkeğini elde etme isteğinden kaynaklanmaktadır. Nitekim Çuv. *(Kızlar) evleninceye (kocaya varınca) kadar iyi davranırlar (Avlanıççen (kaçça kayıççen) türleñet)* (Ceylan, 1996, s. 1) atasözü uyarınca, kadının hilesi kocasını elde edinceye kadardır ve bu durum, evlenme eşiğini geçince son bulur. Sonrasında ise kadının gerçek yüzü ortaya çıkabilmektedir. Atasözleri, bu konuda biraz daha ileri giderek kadının eşine karşı gizli bir düşmanlık besleyebileceğini de söyler ve erkekleri bu konuda, Kıb. *Değirmen adama zındandır döner de belli etmez, kadın adama düşmandır yüzüne güler de belli etmez* (Gökçeoğlu, 1997, s. 65) ve Uyg. *Kadının kendi yalan söyler, gözü doğru (söyler) (Xotun kişiniñ özi yalğan sözler, közi rast (sözler)* (Doğan, 2020, s. 374) diyerek uyarır. Çünkü kadının aldatma konusundaki mahareti, hilesinin hiçbir surette belli etmemesinde saklıdır. Bu nedenle de erkek, kadına karşı her daim uyanık hareket etmek zorundadır.

Atasözlerine göre kadının aldatmaya ilişkin bir diğer davranış kalıbı, ağlamasıdır. İstekleri olan ve bunu yaptırmak isteyen kadın ağlar. Hatta bir kadının en büyük hilesi, ağlamak; en büyük silahı da bazen bir tehdit unsuru olarak kullanılabilen gözyaşındır. Bu minvaldeki atasözlerinin bazıları şu şekildedir:

Trkm. *Kadının son hilesi ağlamak(tır) (Ayalıñ soñkı hilesi –ağlamak)* (Doğan, 2014, s. 154)

Kzk. *Kötü kadın çabuk küser, gözünün yaşını çabuk döker (Jaman qatın ökpeşi, köziniñ jasın tökpeşi)* (İsmail ve Gümüş, 1995, s. 290)

Kar.-Mal. *Kötü kadın gözyaşıyla korkutur (Aman katın cılamuğu bla körünür)* (Tavkul, 2001, s. 39)

Kzk. *Sinirli kadın ağlamsık, aç göz kadın arsızdır (Doli qatın jılawıq, suğanaq qatın su-rawıq)* (İsmail ve Gümüş, 1995, s. 346)

Kadının ağlamak suretiyle inandırıcılık sağladığı ise Kır. *Oynak kadın ağlayarak inandırır (Oynoşçul katın ıylap işendiret)* (Şavk, 2002, s. 165) ve Gag. *Kadının kuvedi –onun gözyaşlarında* (Hünerli ve Arnaut, 2022, s. 209) sözüyle belirtilmektedir. Kadının gözyaşları, istenilen hedefe ulaşmak noktasında önemli bir güç kaynağıdır. Bu nedenle de atasözleri erkekleri kadının gözyaşlarına karşı Uyg. *Ağlayıp durup söyleyen hatundan kork (Yıglap turup sözligen xotundın qork)* (Doğan, 2020, s. 806) sözüyle uyarır. Anlaşıldığı üzere, burada atasözleri var olan sosyal düzenin, kadınların yıkıcı gücünün etkisiyle bozulmamasını istemektedir. Çünkü Tr. *Kadın kocasını isterse vezir eder, isterse rezil eder* (Aksoy, 1988, s. 340) sözü uyarınca kadın, her şeye muktedirdir.

Ayrıca Uyg. *Kadın sırrını alır, düşman canını (alır) (Xotun siriñni alar, düşmen ceniñni (alar)* (Doğan, 2020, s. 374) ve Kır. *Karın kuvvetli ise bahtın, Karın kurnaz ise yandın (Ayalıñ mıktı bolso baktıñ, Ayalıñ kıydı bolso kattıñ)* (Şavk, 2002, s. 40) atasözlerine göre kadınlar kurnazlıkta öylesine mahirdir ki Tr. *Eli hamır ovalar, gözü gırh govalar* (Durbilmez, 2019, s. 126) atasözü ile aldatmaya meyilli kadının iş yaparken bile arayışta olduğu dile getirilir.

Tr. *Bizim gelin bizden geçer, dutar ele başın açar* (Durbilmez, 2019, s. 130) atasözünde ise aldatan kadının olduğundan başka görünebileceği uyarısında bulunulur. Bu nedenle de atasözleri, Tr. *Kadından olursa evliya, sokma avluya* (BAAD, 2016, s. 154) ve Tr. *Kadının fendi erkeği yendi* (Aksoy, 1988, s. 340) diyerek erkekleri, kadının hilesine karşı tetikte olmaları gerektiği konusunda uyarır.

Kadının Şeytanlığı

Atasözleri, kadının kötülüğündeki etkili gücü bazen kötülüğün cisimleşmiş şekli olan şeytanlıkla özdeşleştirmektedir. Şeytanlık ise kendi içinde gizil, etkili bir gücü gerektirdiğinden, bu durum dışarıdan baktığında çok fazla fark edilebilir değildir. Bu nedenle de Tr. *Arı ile karının sırrına erilmez* (BAAD, 2016, s. 43) denilmiştir. Böylesine bir toplumsal düşmanlığın atasözlerinde ilk basamağını ise kadının öfkesi oluşturur. Atasözü, Tr. *Erkeğin nefsi bir, kadının ki dokuzdur* (BAAD, 2016, s. 112) diyerek kadındaki güçlü duyguların, erkekten neden daha fazla olduğuna, geleneksel bir inanç temelinde anlaşılır bir zemin hazırlar. Kadının öfkesinin gücünü anlatan atasözleri, bu gücün yıkıcı etkisine ise şu şekilde vurgu yapmaktadır:

Tr. *Avradın yıkmadığı ev bin yıl dikili kalır* (Oy, 1972, s. 262)

Az. *Kadının yıktığı evi felek de yıkamaz (Arvad yıxan evi fäläk dä yıxa bilmäz)* (Musaoğlu ve Gümüş, 1995, s. 246)

Kum. *Kadının yıktığı er doğrulmaz, Tanrı'nın yıktığı bir doğrulmazsa bir doğrulur (Qatın yığğan er turmas; Teñiri yığğan— bir turmasa, bir turar)* (Pekacar, 2006, s. 173)

Kar.-Mal. *Kadının bedduası tahtadan geçer (Katınnı kargışı kangadan öter)* (Tavkul, 2001, s. 153)

Gag. *Karının hem tauun zapı//sınırı yoktur* (Hünerli ve Arnaut, 2022, s. 216)

Uyg. *Hanımın düşman olursa, bin düşmandan kötü (Ayaliñ düşmen bolsa, miñ düşmendin yaman)* (Doğan, 2020, s. 136)

Atasözleri, bazen kadının gücüne olağanüstülük eklemektedir. Söz gelimi; Tr. *Avrat düdüğü evi Tanrı yıkmaz, avrat bozduğu evi Tanrı yapmaz* (Oy, 1972, s. 262) atasözünde, kadının yol açtığı yıkım Tanrı'nın ki ile mukayese edilmiş; kadının ki ise daha kalıcı ve kötü bir son olduğu vurgulanmıştır. Burada, ilahi kudretteki şefkat ve acıma duygusunun kadında olmadığı bilgisi öne çıkar; hatta Tanrı'nın bile, kadının yıktığına karışmayacağı ifade edilerek durum, yapılan mübalağa ile bir adım öteye taşınır. Dolayısıyla korkulacak bir kadın figürü yine sahneye taşınır ve erkeğe, Tr. *Kanundan korkmaz kadından kork* (BAAD, 2016, s. 155) atasözü ile kadından korkması gerektiği telkin edilir.

Atasözlerinde kadının olumsuz gücü bazen yılan, köpek, ejderha gibi yırtıcı hayvanlar üzerinden anlatılarak da mübalağa edilmiştir. Burada yırtıcı hayvanların bile kadından sakındığının belirtilmesi, aslında atasözlerinin erkekler için verdiği bir gözdağı gibidir. Anlaşıldığı üzere bu kötülükten kaçmaktan başka çıkar yol yoktur:

Tr. *Aslan kadına dokunmaz* (BAAD, 2016, s. 45)

Kar.-Mal. *Utanmaz kadın ejderhayı deliğinden çıkarır (Betsiz tişiruv saruvbekni teşiginden çıgarır)* (Tavkul, 2001, s. 79)

Kar.-Mal. *Kadın yılan balsa da, beline doluyordu (Katın cılan tabsa da beline çırmay edi)* (Tavkul, 2001, s. 152)

Kar.-Mal. *Kadına köpek saldırmaz (Tişiruvga it çabmaz)* (Tavkul, 2001, s. 223)

Kadın-şeytan metaforunun kullanıldığı atasözlerinin sayısı oldukça fazladır. Bu atasözlerinde kadının şeytanlığından ya da şeytansı kadınlardan söz edilmektedir. Kadının, şeytanın kendisi ya da işbirlikçisi olduğu yahut da şeytanı bile kötülükte geçtiğini ifade eden atasözlerinin bazıları ise şu şekildedir:

Tr. *Kadının sofusu şeytanın maskarasıdır* (Oy, 1972, s. 294)

Tr. *Karı şeri, kuru şeri* (BAAD, 2016, s. 157)

Tr. *Kadın erkeğin şeytanıdır* (Aksoy, 1988, s. 340)

Tr. *Kadın gavurdur ama Müslüman anasıdır* (BAAD, 2016, s. 153)

Az. *Kadın şeytana pabuç diker (Arvad şeytana papiş tikär)* (Musaoğlu ve Gümüş, 1995, s. 246)

Kum. *Üç kadın bir araya gelirse birisi şeytan olur (Üç qatın bir güp busa, birisi şaytan bolur)* (Pekacar, 2006, s. 221)

Mak.-Kos. *Kari şerinden Alla korusun* (Hasan, 1997, s. 62)

Mak.-Kos. *Kari şeytani şişeye koyar* (Hasan, 1997, s. 62)

Özb. *Kadının hilesi şeytana ders olur (Xotinniñ makri şaytonga dars bōlur)* (Yoldaşev ve Gümüş, 1995, s. 118)

Uyg. *Kadın erkeğin şeytani, erkek kadının oyuncağı (Ayal erniñ şeytini, er ayalniñ oyunçiqi)* (Doğan, 2020, s. 136)

Atasözleri, şeytan kılıklı kadınların varlığını yukarıdaki atasözlerinde onaylarken bir yandan da erkeklere hitaben kadınlara güvenilmemesi gerektiğini hep bir ağızdan tekrarlamaktadır. Aksi türlü bir söylem, Tr. *Kara yaslanma, kar erir; ere yaslanma, er ölür* (Oy, 1972, s. 295) ve Kum. *Kadına inanmayan kadınsız kalır (Qatınğa inanmağan— qatınsız qalır)* (Pekacar, 2006, s. 172) sözünde dile getirilse de atasözleri, kadın-erkek ilişkisindeki güvenilmez tarafın kadın olduğu yönünde hem fikirdir:

Tr. *At ile avrata inan olmaz* (Oy, 1972, s. 260)

Tr. *Havanın ayazına, kadının beyazına güvenme* (BAAD, 2016, s. 133)

Tr. *Kadiya yalan, kadına inan olmaz* (BAAD, 2016, s. 154)

Tr. *Oğluna sürgüyü, kızına tırmığı inanma* (BAAD, 2016, s. 186)

Tr. *Avradın ile pazarını kimseye inanma* (Özön, 1958, s. 36)

Tr. *Karıya dişini saydırma* (Özön, 1958, s. 200)

Tr. *Beylere inanma, suya dayanma geç günle karı sözüne aldanma* (Özön, 1958, s. 55)

Hks. *Evlendiğin kadına güvenme, beslediğin ite güven (Alğan hatına izenme, azıraan adayğa izen)* (Aktaş, 2020, s. 147)

Mak.-Kos. *Kariya emniyet verilmez* (Hasan, 1997, s. 62)

Uyg. *Kadına inanıp mutlu olma (Xotunğa işinip şadlanma)* (Doğan, 2020, s. 375)

Kar.-Mal. *At ile kadına güvenme (At bla tişiruvga işanma)* (Tavkul, 2001, s. 55)

Az. *Kadının öğüdü kadına geçer (Arvadin öyüdü arvada keçär)* (Musaoğlu ve Gümüş, 1995, s. 246)

Atasözleri, erkeğin kadına karşı alması gereken önemleri sadece “kadına güvenmeyin” demekle bırakmaz. Bir yandan da erkeklere, kadınları övmemeleri gerektiği konusunda şiddetle uyarır. Bir kısım atasözü övgünün zamanı, miktarı ve sıklığı konusunda farklı düşünce beyan etse de temelde erkek kadını övmemelidir. Erkeğin övmesi gereken atıdır, kadını değildir. Güçlü bir yaptırım göstergesi olarak atasözleri karısını öven erkeğin toplum içinde düşeceği durumu da belirterek kadını öven erkeği; zayıflık, ahmaklık, şuarsuzluk, namussuzlukla suçlamaktadır. Bu minvalde yer alan atasözleri ise şu şekildedir:

Tr. *Kızını kız iken övme gelin iken öv, gelin iken övme kucağı çocuklu iken öv* (BAAD, 2016, s. 167)

Kar.-Mal. *Akıllı erkek atını över/Akılsız erkek karısını över (Akıllı erkişi atın mahtar/Akılsız erkişi katının mahtar)* (Tavkul, 2001, s. 28)

Kar.-Mal. *Tam deli kendini över/Yarı deli karısını över (Çiy teli kesin mahtar/Çiysil teli katının mahtar)* (Tavkul, 2001, s. 116)

Trkm. *Kendini öven ahmak, karısını öven namussuz (Özüni öven –akmak, ayalını öven –gurumsak)* (Doğan, 2014, s. 358)

Uyg. *Yemeği hazmettiğin zaman öv, kadını bir şeyi bildiği (öldüğü) zaman öv (Aşni siñgende mahta, hotunni bilgende (ölgende)* (Öztopçu, 1992, s. 96)

Uyg. *Karısını öven aptal (Hotunini tarip kılğan ehmek)* (Öztopçu, 1992, s. 202)

Kum. *Ata binmeden atı övme, yıl bitmeden kadını övme (At minmeyli atnı maqtama, yıl bitmeyli qatınını maqtama)* (Pekacar, 2006, s. 64)

Kum. *Zayıf (veya korkak) erkek karısını, iyi erkek atını över (Osai erkek qatının, yaxşı erkek atın maqtar)* (Pekacar, 2006, s. 155)

Uyg. *Kadını öldüğünde öv (Xotunni ölgende maxta)* (Öztopçu, 1992, s. 375)

Kadının Olumsuz Sosyal Kimlikleri

Atasözlerinde kadının; *evlat, eş, kaynana, üvey anne, orospu, dul ve yaşlı kadından oluşan sosyal kimlikleri olumsuz davranış kalıpları ile birlikte ele alınmaktadır. Bu atasözlerinin sayısı oldukça fazladır³. Bunların bazıları ise şu şekildedir:*

Evlat:

Tr. *Kızı olan tez kocar* (Oy, 1972, s. 299)

Tr. *Bir evde iki kız olacağına dağda domuz olsun* (BAAD, 2016, s. 64)

³ “Atasözleri ve Deyimlerde İnsan: Gagavuz Söleyişleri ve Demeklerinden Örneklerle” başlıklı çalışmada da atasözlerinde kadının sosyal yönleriyle ilgili atasözlerine özel bir yer verilmektedir (Durbilmez, 2021: 67-94).

Tr. *Kız boğazı kırk boğum olur* (BAAD, 2016, s. 165)

Tr. *Kızım oldu kızılıca hasret kaldım* (BAAD, 2016, s. 166)

Tr. *Kız yükü diz yükü* (Özön, 1958, s. 215)

Tr. *Kızın var, sızın var* (Aksoy, 1988, s. 362)

Kzk. *Kız dilinmeyen karpuz gibidir (Qız tilinbegen qarbizben teñ)* (İsmail ve Gümüş, 1995, s. 276)

Kır. *Dilden zor düşman yok/Kızdan zor dava yok (Tilden kıyın coo çok/Kızdan kıyın doo cok)* (Şavk, 2002, s. 182)

Trkm. *Kızlı evin iti kurtulmaz (Gızlı öyüñ iti dınmaz)* (Doğan, 2014, s. 259)

Az. *El kız aldı, dünür kazandı, ben kız aldım gada kazandım (Xalq qız aldı quda qazandı, mən qız aldım qada qazandım)* (Musaoğlu ve Gümüş, 1995, s. 170)

Trkm. *Üç kızlının (kızı olanın) halini günde bir (kere) sor (Üç gızlınıñ halını günde bir sora)* (Doğan, 2014, s. 409)

Yak. *Kız daima yabancıların malı oluyor (Kus oğo omukka anallaax kul buollağa)* (Kirişçi-oğlu, 2007, s. 87)

Uyg. *Kızın canı kırk (Kızniñ ceni kırık)* (Öztopçu, 1992, s. 278)

Az. *Ateş kalır, köz olur, kız kalır, söz olur (Od qalar-köz olar, qız qalar-söz olar)* (Musaoğlu ve Gümüş, 1995, s. 64)

Eş:

Tr. *Kadın kocasına, adam hocasına gülmez* (BAAD, 2016, s. 153)

Tr. *Kadın yüzünden güzel ömründe bir kere güler* (Özön, 1958, s. 194)

Tr. *Kadın kocasının ayağının çarığı, ana babasının başının sarığıdır* (BAAD, 2016, s. 153)

Tr. *Avrat nikâhla, tarla tapuyla zapt olunur* (BAAD, 2016, s. 50)

Tr. *Avradın yediği giydiği gibi olsa vay ol kişinin haline* (Özön, 1958, s. 36)

Tr. *Atın ardında, kadının önünde, arabanın yanında gitme* (BAAD, 2016, s. 48)

Tr. *Getir varlığı göstereyim karılığı* (Özön, 1958, s. 146)

Tr. *Yağmur taviyla ekilen darı, kocasından sonra kalkan karı işe yaramaz* (BAAD, 2016, s. 220)

Tr. *Her kadının yoğurduğu yapılmaz, her kadının doğurduğu öpülmez* (BAAD, 2016, s. 135)

Tr. *At sahibine göre eşer (kişner)* (Oy, 1972, s. 260)

Tr. *Kancık yalanmadan erkek dolanmaz* (BAAD, 2016, s. 155)

Tr. *Alanla satan bilir, kadınla (yatan) bilir* (BAAD, 2016, s. 36)

Tr. *Karı, kocasının orospusu olmalı* (BAAD, 2016, s. 157)

Tat. Ölmüş inek sütlü, ölmüş karı uğurlu (Ülgen sıyrır sütli, ülgen katın kutlı) (Taymas, 1968, s. 72)

Hks. Tembel kadının altına yumuşak döşek serilmiş gibidir (İrınçek ipçi altına köbeğ kös tözelgen oshas) (Aktaş, 2020, s. 190)

Az. Gezgin kızdın gelin olmaz (Güzäyän kızdın gälin olmaz) (Musaoğlu ve Gümüş, 1995, s. 198)

Kum. Kocamın iki gömleği olmasın, hiç gömleksiz de kalmasın (Erimni eki göleği bolmasın, bir göleksiz qalmasın) (Pekacar, 2006, s. 111)

Kzk. Beceriksiz kadın "ekmek pişireceğim" diye unu berbat etmiş (Olaq qaun "nan pisiremin" dep undı büldiredi) (İsmail ve Gümüş, 1995, s. 78)

Uyg. Kadın aldın, sırtına odun aldın (Hötun aldiñ, uçañğa otun aldiñ) (Öztopçu, 1992, s. 201)

Krmç. Hatun kocayı zengin sever, koca ise hatunu sağlıklı sever (Xatın kocanı var sürér, koca xatını sağ süvér) (Hünerli ve Aktaş, 2021, s. 86)

Kar.-Mal. Şımarık yetişmiş kız kocaya itaat etmez (Erke ürengen kız erge sıyınmaz) (Tavkul, 2001, s. 123)

Kar.-Mal. Kadının kudurmuşuna azgın sığır yetişemez (Katınnı kuturganına katala tuvar cetmez) (Tavkul, 2001, s. 153)

Kaynana:

Tr. Gelin çiçek, her dediği gerçek; kaynana yılan, her dediği yalan (Oy, 1972, s. 283)

Tr. Kaynana: "Bahar güneşine gelinim, güz güneşine kızım otursun" dermiş (BAAD, 2016, s. 160)

Tr. Kaynananın en iyisi başını sallar (BAAD, 2016, s. 160)

Tr. Kaynananın iyisi, kırk arşından kuyusu (BAAD, 2016, s. 160)

Tr. Kaynanasız gelin, tasmaşız nalın (BAAD, 2016, s. 160)

Tr. Kaynana öcü, oğlu cici (Aksoy, 1988, s. 351)

Tr. Kaynana pamuk ipliği olup raftan düşse gelinin başını yarar (Aksoy, 1988, s. 352)

Tr. Gelin övünür, kaynana dövünür (BAAD, 2016, s. 123)

Hks. Kaynananın eli sert olurmuş (Hazineñ holı hatığ polcan) (Aktaş, 2020, s. 357)

Çuv. Kaynana toprağı üzerine gelini basar (Hunyamış tıpri şine kine pusat) (Ceylan, 1996, s. 97)

Kar.-Mal. Gelinin ağzı olmaz/Kaynananın imanı olmaz (Kelinni avuzu bolmaz/Kaynananı imanı bolmaz) (Tavkul, 2001, s. 156)

Kum. Gelinine haset eden kaynana gün görmez (Gelinni güllegen qaynana gün görmes) (Pekacar, 2006, s. 119)

Trkm. *Gelinde dil yok, kaynanada insaf (Gelinde dil yok, gayın enede insan)* (Aşırov, 2017, s. 205)

Özb. *İtin rakibi divane, gelinin rakibi kaynana (İtniñ jini devona, kelinniñ jini qaynona)* (Yoldaşev ve Gümüş, 1995, s. 115)

Dul:

Tr. *Alma karının dulunu, peşine gelir kulunu; senden yer senden içer, kendine yığar pulunu* (BAAD, 2016, s. 36)

Tr. *Dul karı, şeytan karı, aldar (aldatır) alır bekârı* (BAAD, 2016, s. 97)

Tat. *Dul kadın yularsız at (İrsiz katın yügensiz at)* (Taymas, 1968, s. 46)

Hks. *Bayat çorbayı içme, dul kadınla evlenme (Honğan ügre işpeceñ, hozındı hat albacañ)* (Aktaş, 2020, s. 374)

Az. *Eski pamuk bez olmaz, dul avrat kız olmaz* (Musaoğlu ve Gümüş, 1995, s. 181)

Kar.-Mal. *Dokuz kocadan dönmüş dul kadını/Dokuz tokmakla dövsen de utanmaz (Toguz erden kaythan tul katınnı/Toguz tokmak bla tüyseng da uyalmaz)* (Tavkul, 2001, s. 224)

Kıb. *Ağzı kırık destiyle dul kariya bir şey olmaz* (Gökçeoğlu, 1997, s. 53)

Kır. *Ata hürmet etmeyen yiğidin/Yayan kalma verir cezasını/Kocasını hürmet etmeyen kadının/Dul kalma verir cezasını (At sıylabas cigittin/Cööçülük bereer sazayın/Er sıylabas katından/Tulçuluk bereer sazayın)* (Şavk, 2002, s. 32)

Kum. *Dul kadın tilki olur, şakak saçları çalı olur (Tul qatın tülkü bolur, samayı ülkü bolur)* (Pekacar, 2006, s. 213)

Kır. *Yetim çocuk kindar, dul kadın sahte tababete mütemaildir (Cetim bala –keqçil, cesir qatın –emçil)* (Qoyçumanov, 2017, s. 190)

Uyg. *Kadın, dili yüzünden dul kalır (Xotun kişi til bilen tul qalar)* (Doğan, 2020, s. 373)

Orospu:

Tr. *Çayır kurumaz, orospu karımaz* (BAAD, 2016, s. 77)

Tr. *Kadın orospu olduktan sonra kapı dayak mı tutar* (BAAD, 2016, s. 154)

Tr. *Orospu donsuz durur, dostsuz durmaz* (BAAD, 2016, s. 187)

Tr. *Orospunun yemini harabeyi görene kadardır* (BAAD, 2016, s. 187)

Tr. *Orospu tövbe tutmaz* (BAAD, 2016, s. 187)

Tr. *Orospuya surat gerek* (BAAD, 2016, s. 187)

Tr. *Orospu evdeyken kapı dayak tutmaz* (BAAD, 2016, s. 187)

Tr. *Orospu şerrinden baykuş pazara varamaz* (BAAD, 2016, s. 187)

Tr. *Adımız orospu ekmeğimiz kuru yeriz* (Özön, 1958, s. 5)

Tr. *Orospunun dokuzdur donu sekizi ele giydirir birini kendi giyer* (Özön, 1958, s. 259)

Gag. *Kariya bir vakit dooru söölemä, orospuya da hiç* (Hünerli ve Arnaut, 2022, s. 217)

Krmç. *Orospunun yüzüne tükürseler “ne hoş yağmur yağıyor” der (Orospının bétine tükür-génler “ne hoş yağmur yağay”, deĝen)* (Hünerli ve Aktaş, 2021, s. 109)

Kum. *Yosmanın gözü kaynar, sözünden özü kaynar (Quymurnu gözü qaynar, sözünden özü qaynar)* (Pekacar, 2006, s. 187)

Uyg. *Saman odun olmaz, fahişe hatun olmaz (Saman otun bolmas, calap xotun (bolmas)* (Doĝan, 2020, s. 642)

Üvey Anne:

Tat. *Üvey ananın kazanı awır kaynar (Ügüy ananıñ kazanı awır kaynar)* (Taymas, 1968, s. 72)

Çuv. *Üvey anneden yüzü güleni olmaz (Amaşuriren teley kurakan pulman, tet)* (Ceylan, 1996, s. 3)

Kum. *Ormana girmeye cadı, eve girmeye üvey anne bırakmıyor. (Ağaçlıqğa girme albaslı, üyge girme ögey ana qoymay)* (Pekacar, 2006, s. 46)

Kum. *Üvey annenin özlüğü olsa da düzlüğü olmaz (Ögey ananı özlüğü bolsa da, tüzlüğü bolmas)* (Pekacar, 2006, s. 158)

Kum. *Üvey annenin iyisi de güzel olmuyor (Ögey ananı yaxşısı da yaşnamay)* (Pekacar, 2006, s. 158)

Kır. *Üvey anne alıngan, öksüz kindardır (Ögöy ene önçül, cetim kekçil bolot)* (Qoyçumano-
nov, 2017, s. 190)

Özb. *Anan üvey olsa baban seninki deĝildir (Onañ ögay bõlsa, otañ öziñniki emas)* (Yoldaşev ve Gümüş, 1995, s. 22)

Uyg. *Üvey annenin hoş tutmasından, öz annenin yumruğu iyi(dir) (Ögey anınıñ xuşliĝinidin, öz anınıñ muştlıĝını yaxşı)* (Doĝan, 2020, s. 580)

Yaşlı Kadınlar:

Tr. *Gelin de osurur ama kocakarı daha tertipli osurur* (BAAD, 2016, s. 123)

Tr. *Kocamış kadın oyun bilmez, yerim dar der (Kurtga bûdhik bilmes yirim tar tir)* (Oy, 1972, s. 139)

Tr. *Er kocarsa koç olur, karı kocarsa hiç olur* (Oy, 1972, s. 280)

Tr. *Koca kariya köpen yamatrlar* (BAAD, 2016, s. 168)

Uyg. *Kadın yaşlanınca yalancı olur (Xotun qérisa yalğançi bolur)* (Doĝan, 2020, s. 374)

Kar-Mal. *Erkek yaşlansa güçsüz olur/Kadın yaşlansa akılsız olur (Erkişi kart bolsa, karuvsuz boladı/Tişiruv kart bolsa, akılsız boladı)* (Tavkul, 2001, s. 123)

Özb. *Ayakkabıcı yaşlanınca yamacı olur, kadın yaşlanınca cenaze yıkayıcısı (gassal) olur (Kosib qarisa yamoqçi bõlar, xotin qarisa yuvuqçi bolar)* (Yoldaşev ve Gümüş, 1995, s. 32)

Nog. *Kadın ihtiyarladığını bilmez, eşek yorulduğunu bilmez (Hatın karıganın bilmes, eşek arıganın bilmes)* (Çeneli, 1985, s. 21)

Trkm. *Vakti geçen yaşlı kadına kına ile sürme ne etsin? (Vagtı öten kempire hına bilen sütme nâtsiz?)* (Doğan, 2014, s. 411)

Uyg. *Erkek yaşlansa kız alır, kadın yaşlansa mezar alır (Er kérésa kız alır, hotun kérésa gör alır)* (Öztopçu, 1992, s. 173)

Kıb. *Kocakarı ile yatanın kafkalla tarla ekenin tohumu da emeği de boşa gider* (Gökçeoğlu, 1997, s. 88)

Kadına Şiddet

Kadına şiddet konusu evrensel bir sorun olarak eski zamanlardan bu yana yaşamın içerisinde yer almaktadır. Bu konu yaşamın normal bir parçası olarak kabul edildiği veya görmezden gelindiği zamanlara kıyasla daha tartışılabilir ve önlem alınabilir bir konu haline gelmiştir. Nitekim 2000 yılında Birleşmiş Milletler'in düzenlemiş olduğu Dünya Kadınlar Konferansı'nda kadınlara karşı her türlü şiddetin yasaklanması gerektiğini ifade eden bir bildiri kabul edilmiştir (Schipper, 2019, s. 332).

Türk atasözleri, kadına şiddet konusu meşru bir dille ele almaktadır. Söz gelimi; Hks. *Kazan kepçeyle, kadın kamçıyla (Hazan hamıspınañ, hat hamcıbınañ)* (Aktaş, 2020, s. 357) atasözünde, kadın-kamçı bağlantısı kurulmuş; kamçının, kadının bir unsuruymuş gibi olduğu söyleyerek aslında şiddetin kadına yaraşır bir muamele olduğu ifade edilmiştir.

Kadına şiddet atasözlerinde, çoğunlukla fiziksel şiddet olarak kız çocuklarını yetiştirme ve eğitme sürecinin bir parçası olarak görülmektedir. Nitekim Tr. *Kızını dövmeven dizini döver* (Oy, 1972, s. 299) atasözü bunu açık bir şekilde örnekler. Bu atasözünde, yetişme çağındaki kız çocuğuna şiddet kullanmadan büyüten aileye "kızını dövmezsen sonrasında dizini döversin" denilerek ileriki süreçlerde yaptığından pişman olacağı söylenmiş; böylece şiddet, normalleştirilmeye hatta sonrasında yapılmadığı için hayıflanılacağı bir durum haline getirilmiştir.

Gag. *Düülemedik karı, kazılmadık başça* (Hünerli ve Arnaut, 2022, s. 133) ve Nog. *Binilen kısrak kulun atar, dövülen kadın konuşur (Miniler maytal iş taslar, sogılar hatın söz baslar)* (Çeneli, 1985, s. 26) atasözlerinde de ifade edildiği gibi, kadına şiddet yaşamın bir gerçekliğidir. Atasözleri, erkeklere bu konuda ehliyet verirken, Uyg. *Kadının dizginini boş bıraksan oynaklık eder (Xotunniñ tizginini boş tutsan, nannaqlar)* (Doğan, 2020, s. 376) diyerek de durumu gerekçelendirmiştir.

Tr. *Karı dövenle, odun yaranın yanında durulmaz* (BAAD, 2016, s. 157) atasözünün aksine, atasözlerinin birçoğunda kadınların dövülmesi olumlanmaktadır. Özellikle evlilikte kadının dövülmesi sıradan, normal bir olaymış gibi aktarılmaktadır. Çuv. *Düğünden sonra öpüşme ayları kesintisiz sürüp gitmez, ara sıra dayak ayları olur* (Schipper, 2019, s. 333) atasözüyle şiddet, evliliğin devamlılığında gelişen bir durum gibi anlatılır. Hatta Yak. *Kadın hırpalanmayı sever (Caxtar tahırın taptur)* (Kirişcioğlu, 2007, s. 87) atasözü ile şiddet makul bir şekilde gerekçelendirilip, Kıb. *Karı dövmek tavuk dövmekten farksızdır* (Gökçeoğlu, 1997, s. 84) sözüyle de gözde ehemmiyetsiz kılınır.

Şiddet ile ilgili atasözlerinin çoğunun özellikle evlilikle ilgili atasözlerinden oluşması, evlilik sürecinin bir parçası olarak şiddetin, erkekten kadına uygulanan kabul edilebilir bir davranış modeli olduğunu göstermektedir. Atasözleri, kadını muhatap alan Trkm. *Erkeğim (kocam) vurmaz deme, oğlanım siymez deme (Årim urmaz" diyeme, oğlanım -siymez)* (Doğan, 2014, s. 233) dediği bu sözünde ise daha belki de evlilik olmadan kadını, şiddeti kabule bir zemin hazırlar.

Dahası, bu durumun kadın tarafından beklenen, olası bir durum olduğunu belirten atasözleri bile bulunmaktadır. Nitekim dişil bir söylem olarak Trkm. *Erkeğim mert olsun çizmesi ile tepsin (Ärim är bolsun, ädigi bile depsin)* (Doğan, 2014, s. 233) atasözü ile eş seçiminde mertlik vurgusu yapılmış; bir kadın için önemli olanın kocasının ona şiddet kullanması değil, mert olmasıdır bilgisi empoze edilmiştir.

Atasözleri şiddetin, erkeğin kadın üzerinde uyguladığı bir güç olduğunu kabul etmektedir. Ancak bu güç, erkeğin kadın üzerinde kendi varlığına dair gösterdiği olumlu bir güç unsuru olarak gösterilmektedir. Kadın; erkeğin kollayıcı, koruyucu yönünü ve kocalık rolünü kocasının kendisine uyguladığı şiddetten algılayabilmektedir. Erkeklerle hitaben söylenen ve tavsiye mahiyetinde olan Uyg. *Kadını üç gün döğmezsen, kocam öldü der (Hotunni üç küngiçe sokmisañ, erim öldi deygidek)* (Öztopçu, 1992, s. 202) atasözü, bu durumu iyi bir şekilde örneklemektedir.

Değerlendirme ve Sonuç

Bu çalışmada, Türk Dünyası atasözlerinde kadına yönelik olumsuz tutum sergileyen atasözleri üzerinde inceleme yapılmış; bu bağlamda Türk Dünyası'na ait 268 adet atasözü ele alınmıştır. Bu atasözlerinde kadına yönelik olumsuzluk kapsamına giren konuların neler olduğu ve bu konularda sosyal-kültürel temelli hangi iletiler verildiği değerlendirilmiş; atasözleri örneklemine bireyin ve toplumun kadına karşı geliştirdiği olumsuz duygu, düşünce, tutum ve davranışlarla ilgili bir tema çalışması yapılmıştır.

Atasözlerinde kadına yönelik tespit edilen olumsuzluklar; kadının kötülüğü, konuşması, aldatması, şeytanlığı ve sosyal kimlikleri ile ilgilidir. Kadının türlü kötülüklerinin söz konusu edildiği atasözlerinde, ayrıntılı bir “kötü kadın” tanımı ortaya çıkmaktadır. Kötü kadın; yalancı, kusur bulucu, dedikoducu, öfkeli, kaprisli, müsrif, kinci, miskin, doyumsuz, vicdansız, iş bilmezdir ve misafirperver değildir. Kadının kötü sıfatı özellikle şeytan kavramıyla birleşmektedir. Şeytan, kadındaki kötülüğün sınırları zorlayan yanına gönderme yapan metaforik bir unsurdur. Kadının şeytanlığı ya da şeytansı kadınlardaki aşırılık ve olağanüstülük hemen dikkati çeker. Atasözleri, “kötü” veya “şeytansı” bir kadınla yaşamının nasıl bir şey olduğu ile ilgili olarak ise “düzen bozucu olması, hayatı zehretmesi, erkeği yaşlandırması, ölmeden önce öldürmesi, zamanı yavaşlatması” gibi birçok olumsuz etki sunar.

Atasözlerinde verilen bilgilere göre, kadınlar söz söylemede mahirdir. Hatta doğuştan gelen bu yeteneği ile erkeklerden daha üst bir seviyede olduğu söylenebilir. Ancak atasözlerinde birçok açıdan problemlili olan kadının konuşması, hoş karşılanmaz ve kadın, düzen bozucu olarak nitelendirilir. Sözel beceriler ile zihinsel süreçlerin ise birbiriyle eş güdümlü olmadığı görülür. Durumun çelişki oluşturan kısmı; sözel becerilerde mahir olan kadının aklının kısa olduğunu belirten atasözlerinin varlığıdır. Kadının zekâsına karşı gösterilen küçültücü bakış, kadının yaptığı işi azımsayan ve -erkeğe hitaben- kadının sözüne güvenilmemesini, dinlenilmemesini, hatta kadın sözüyle hareket edilmemesini tembihleyen sözlerde de belirgindir. Bu atasözlerinin sayıca fazlalığı, aslında toplumun temelinde, belki de kadın-erkek arasında ezelden beri var olan iktidar mücadelesinin ve toplumsal cinsiyet rollerine dair belirleyici keskin sınırların var olduğunu göstermektedir.

Kadın ile erkeğin mukayesesine yer veren bazı atasözleri, kadının olumsuz davranışlara daha meyilli olduğu mesajını verir. Kadın, tabiat itibarıyla zayıf ve kontrolsüzdür. Burada kadının; duygularını ve olayları abartılı yaşayan *histerik* bir yapıya yatkınlığı vurgulanmıştır. Ancak atasözlerinde kadına isnat edilen olumsuz tutum ve davranışların sebepleri ve kaynağı noktasında çok fazla bilgiye rastlanmamıştır. Bu konuda dikkat çeken bir yaklaşım, kadının erkeğe

nazaran daha nefsanî bir varlık olduğuna dair İslam menşeli inançtır. Atasözleri, kadının mani-pülatif davranışlarının tek nedenini ise kadının isteklerini yaptırmak olarak göstermekte; olumsuz tüm tutum ve davranışlar için tek çözüm yolu olarak erkeğe “kaç”, “inanma”, “övme” ve “güvenme” demektedir.

Atasözlerine göre, kadına dair bahsi geçen tüm olumsuz özelliklerden etkilenen kişi, öncelikle kadının kocasıdır. Bu durum aslında atasözlerinin toplumun, en küçük yapı taşı olarak aile kurumunu öncelediği anlamına gelir. “Keskin sirke küpüne zarar” atasözündeki anlayışa benzer bir yaklaşım, kadınların olumsuzluklarıyla muhataplık söz konusu olduğunda arka plana atılmıştır. Daha açık bir ifadeyle; normalde her bireyin, yaşamını kendi nitelikleri çerçevesinde yaptığı seçimlerle yaşadığı söylenebilir. Olumsuz olarak nitelendirilebilecek tüm duygu, düşünce ve davranışlar, ilk başta kişinin kendisi için sıkıntılıdır. Ancak atasözleri bu durumun üzerinde neredeyse hiç durmaz. Vurgu genellikle birey-birey etkileşiminde, yani karı-koca ilişkisi üzerindedir. Bu durum, yukarıda da belirtildiği üzere, Türk kültürünün aileye verdiği önemin atasözlerine yansımaları olarak değerlendirilebilir.

Atasözlerinde, kadının takındığı olumsuz tutumun çoğunun ev yaşantısıyla bağlantılı olması dikkate değerdir. Kadının sosyal ortamlardaki en büyük sıkıntılı davranışı ise yerli yersiz, çok konuşmasıdır. Ev işlerini düzenli bir şekilde yapmaması ise problemlerin başında yer almaktadır. “Kötü kadın” tarifli atasözleri içerisinde “kötü kadın, kocasının giyiminden ve evinin düzeninden anlaşılır” yaklaşımın sözler, bu durumu açığa çıkarır niteliktedir. Bu atasözlerinde eve dair sorumluluklarını aksatan kadına olan yergi; bir yandan kadında hangi davranış kalıplarının olumsuzlandığını gösterirken, bir yandan da kadının davranışlarıyla ilgili olarak toplumsal kabul ve beklentileri gözler önüne serer. Nihayetinde atasözleri satır aralığında; uyumlu, sessiz, kocasına bakan, söz dinleyen, ev işlerini düzenli yapan bir kadın tipi çizmektedir.

Atasözlerinde kadının; “evlat”, “eş”, “kaynana”, “üvey anne”, “orospu”, “dul” ve “yaşlı kadın” dan oluşan sosyal kimlikleri olumsuz davranış kalıpları ile anılmaktadır. Bu kimliklere olan olumsuz bakış ise, toplumun genel geçer inanışları ve kabulleri temellidir. Söz gelimi; kaynana atasözlerinin temelini kaynana-gelin çatışması oluşturur. Kız çocuk, hassas yapısı, yetiştirilmesindeki zorluk ve evlenip gitmesi gibi türlü nedenlerle aile içinde pek olumlanmaz. Eş kimliğindeki kadına dair olumsuz söylemler ise çoğunlukla kadının dişiliği ve cinsellik konusu minvalindedir. Kadının, toplum tarafından en çok ötekileştirilen kimlikleri ise üvey ana, orospu, dul ve yaşlı kadınlardır. Atasözleri; bu kadınlara evlilik, çocuk yetiştirme, güvenilirlik, hayatı yönetme, sadakat gibi birçok konuda ehliyet vermez. Kadının “kaynana”, “dul” ve “üvey ana” kimliklerinin olumsuzlanmasının arka planında ise toplumun bu kimlikleri, başat rollerin alternatifleri olarak yani ikincil kimlik gibi görmesi yatmaktadır.

Atasözlerinde kadına şiddet, kontrol mekanizması ve bir eğitim aracı olarak tavsiye edilen bir davranış kalıbıdır. Özellikle aile kurumu içerisinde kabul edilebilir ve hatta kadın tarafından talep bile edilebilir düzeydedir. Bazı atasözlerinde ise şiddet, evlilik müessesesinde bir var olma şeklidir: Erkeğin erkekliğini göstermesi, kadının da kocasının varlığını hissetmesi için bir araçtır. Bu durum da, erkekten “erkek” olduğunu göstermesini bekleyen toplumun, bunu sunma şekli olarak şiddeti işaret ettiğini göstermektedir. Burada, saygın olmanın bireye kazandırdığı gücün, kontrolsüz fiziksel güçle karıştırıldığı aşikârdır.

Peki, kadınlara ilgili olumsuz tutum sergileyen atasözleri neden vardır ve nasıl bir işleve sahiptir? Bu sözlerin varlığı başlangıçta, sözlü kültür dairesi içerisinde yer alan atasözlerinin, kültürel bellek kodlayıcıları olarak toplumun yapısına dair ipuçları verdiğini gösterir. Çünkü

insana dair sadece olumlu sözlerin yer alması; yaşamın iyi-kötü, olumlu-olumsuz taraflarıyla varlık gösteren bütüncül yapısına paradoks oluşturabilirdi. Dolayısıyla atasözlerinin; kolektif belleğin bir bölümü olması hasebiyle, iyi-kötü ayrımı yapmaksızın kültürel yapıyı birebir yansıttığı tespiti yapılabilir.

Diğer taraftan, atasözlerinin bireye ve topluma kültürel değerleri aktarırken bunu, sadece olumlu metinler üzerinden yapmadığı görülmektedir. Bir anlatma yöntemi olarak atasözleri, kötü-olumsuz olanı göstererek satır aralığında -arka planda- olması gerekene, yani iyi olana yönlendirme yapmaktadır. Ancak burada üzerinde düşünülmesi gereken önemli bir nokta, bu atasözlerinin ne kadarının gelecek kuşaklara aktarılacağı mevzudur. Modern çağın gelişmiş teknoloji ve bilgi dünyasına ek olarak, 20. yüzyıldan bu yana büyük bir çabayla dünyada yürütülmekte olan feminizm çalışmalarına rağmen, kadına şiddetin ve kadın cinayetlerinin son bulmaması, özellikle kadına şiddetin makul görüldüğü atasözlerinin aktarılmasının ne kadar doğru olacağını düşündürür. Kültürün aileye ve insana dair sayısız denilebilecek değerleri içerisinde, hangilerini miras bırakacağımıza karar vermeden önce, toplumsal cinsiyet rollerinde kadın ve erkeğin rollerinin bütünleşmesi noktasına ulaştıracak olanları belirlemek, atasözlerinin verdiği mesajları doğru bir şekilde anlamak ve değerlendirmek gereklidir. Bu noktada birey ve toplum refahı, uyumlu, sağlıklı ilişkilerin kurulması ve yürütülmesi adına bizim önerimiz, kadına şiddeti hoş gören atasözlerinin sonraki kuşaklara aktarılmamasıdır.

Sonuç olarak; sözlü kültür dairesi içerisinde yer alan atasözleri; türlü özellikleriyle bireysel ve toplumsal yapıda işleyişin bozucusu olarak nitelediği ve yer yer ötekileştirdiği kadına, statükoyu devam ettirici davranış normları oluşturarak toplumsal işleyişte bir yer tayin etmektedir. Bu şekilde toplumsal cinsiyete dair roller belirlerken, bir yandan kadın-erkek arasındaki dengeyi sağlamakta, bir yandan da toplumsal karmaşaya izin vermeyerek kültürel yapıyı korumaktadır.

KAYNAKÇA

- AKSOY, Ö. A. (1988). *Deyimler ve Atasözleri, Atasözleri Sözlüğü 1*. İstanbul: İnkılâp Yayınları.
- AKTAŞ, E. (2020). *Hakas Atasözleri*. Konya: Kömen Yayınları.
- ALTIN, K. Y. (2021). “Kadın ve Şeytan: Güney Sibirya Sahası Türk Halk Anlatıları Üzerine Bir İnceleme”. *Folklor / Edebiyat*, XXVII/106:129-146.
- ARIKOĞLU, E. (2007). “Hakas Türklerinin Atasözleri”. *Türk Dünyası Edebiyat Metinleri Antolojisi*. Ankara: AKMB Yayınları. 8: 262-266,
- AŞIROV, A. (2007). “Türkmenistan Türklerinin Atasözleri”. *Türk Dünyası Edebiyat Metinleri Antolojisi*. Ankara: AKMB Yayınları. 8: 199-212.
- AVCI, C. (2020). “Dede Korkut Kitabı’nda Toplumsal Cinsiyet Tipolojisi Üzerine Bir İnceleme”. *TÜRÜK*. VIII/22: 117-135.
- BAYAT, F. (2011). *Türk Mitolojik Sistemi (Ontolojik ve Epistemolojik Bağlamda Türk Mitolojisi) 1*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- BÖLGE AĞIZLARINDA ATASÖZLERİ VE DEYİMLER* (BAAD) (2016). (M. Kaçalın hzl.) Ankara: TDK Yayınları.

- ÇAĞATAY, S. (1962). "Nogay Atasözlerinden Birkaç Örnek". *TDAY-Belleten* 1961, 47-51.
- CEYLAN, E. (1996). *Çuvaş Atasözleri Ve Deyimleri, Çuvaşça-Türkçe/Türkçe-Çuvaşça Sözlük*. İstanbul: Simurg Yayınları.
- ÇENELİ, İ. (1985). "Nogay Atasözleri". *Türklük Araştırmaları Dergisi*. 1: 11-54.
- DELANEY, C. (2022). *Tohum ve Toprak*. (Çev. S. Somuncuoğlu ve A. Bora). İstanbul: İletişim Yayınları.
- DİLEK, İ. (2007). "Altay Türklerinin Atasözleri". *Türk Dünyası Edebiyat Metinleri Antolojisi*. Ankara: AKMB Yayınları. 8: 248-256,
- DOĞAN, L. (2014). *Türkmen Atasözleri (Türkmen Nakılları)*. Edirne: Parafiks Yayınları.
- DOĞAN, L. (2020). *Uygur Atasözleri*. Çanakkale: Paradigma Akademi Yayınları.
- DURBİLMEZ, B. (2018). "Yozgat Yöresinden Derlenen Atasözlerinin Divanu Lugati't Türk ve Türk Dünyasındaki Benzerleri". *Türk Dünyası Kültürü -1*. 147-175, İstanbul: Ötüken Yayınları.
- DURBİLMEZ, B. (2019). *Türk Kültür Coğrafyası, Halk Bilimi ve Edebiyat Araştırmaları*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- DURBİLMEZ, B. (2021). "Atasözlerinde ve Deyimlerde İnsan: Gagavuz Söyleşlerinden ve Demeklerinden Örneklerle". *Doğumunun 60. Yılında Nevzat Özkan Armağanı Ediyâ Yazıka*. (H. Tokyürek- B. Bekar hzl.). 67-94, Ankara: Nobel Akademik Yayınları.
- ERGİN, M. (2009). *Dede Korkut Kitabı*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları,
- GÖKÇEOĞLU, M. (1997). *Kıbrıs Türk Atasözleri ve Deyimler*. Kıbrıs: Galeri Kültür Yayınları.
- GÜNAY, T. U. (2009). *Türk Kültürüne Eleştiri*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- HASAN, H. (1997). *Makedonya ve Kosova Türklerince Kullanılan Atasözleri ve Deyimler*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- HÜNERLİ, B., E. AKTAŞ (2021). *Kırımçak Atasözleri (inceleme-metin)*. Çanakkale: Paradigma Akademi Yayınları.
- HÜNERLİ, B., T. ARANUT (2022). *Gagauz Atasözleri*. Çanakkale: Paradigma Akademi Yayınları.
- İSMAİL, Z., M. GÜMÜŞ (1995). *Türkçe Açıklamalı Kazak Atasözleri*. Ankara: Engin Yayınevi.
- KAYA, M. (2002). "Türk Halk Anlatılarında Kadın". *Toplumbilim*. 15: 49-53.
- KILIÇ, M. (1996). *Türkçe Açıklamalı Türkmen Atasözleri Türkmen Folkloru*. Bursa: Özsan Matbaacılık.
- KİRİŞÇİOĞLU, F. (2007). *Saha (Yakut) Türklerinin Atasözleri, İnceleme-Metin*. Ankara: Nobel Yayınları.
- MUSAOĞLU, M., M. GÜMÜŞ (1995). *Türkçe Açıklamalı Azerbaycan Atasözleri*. Ankara: Engin Yayınevi.
- OY, A. (1972). *Tarih Boyunca Türk Atasözleri*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- ÖZÖN, M. N. (1958). *Türk Ata Sözleri*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- ÖZTOPÇU, K. (1992). *Uygur Atasözleri ve Deyimleri*. İstanbul: Doğu Türkistan Vakfı Yayınları.

- PEKACAR, Ç. (2006). *Kumuk Türklerinin Atasözleri, İnceleme-Metin-Dizinler*. Ankara: Meyil Matbaacılık.
- QOYÇUMANOV, I. C. (2007). Kırgızistan Türklerinin Atasözleri”. *Türk Dünyası Edebiyat Metinleri Antolojisi*. Ankara: AKMB Yayınları. 8: 168-191,
- SCHİPPER, M. (2019). *Bir Kemikten Bir Söze//Dünya Atasözlerinde Kadın*. (Çev. Taciser U. Belge, Nurkalp D.) İzmir: Delidolu Yayınları.
- ŞAVK, Ü. Ç. (2002). *Kırgız Atasözleri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- TAVKUL, U. (2001). *Karaçay-Malkar Atasözleri*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- TAYMAS, A. B. (1968). *Kazan Türkçesinde atasözleri ve deyimler*. Ankara: TDK Yayınları.
- TEKİN, F. (2019). *Kazan Tatarlarının Halk Anlatmalarında Mitolojik Unsurlar*. Erciyes Üniversitesi SBE DKT: Kayseri.
- TEKİN, F. (2022). “Atasözlerinden Örneklerle Kazan-Tatar Türklerinin Geleneksel Dünya Görüşünde İyi(lik) ve Kötü(lük)”. *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*. XIX/73: 167-182.
- TOKYÜREK, H. (2016). “Eski Uygur Budist Metinlerinde Şeytan, Yılan, Kadın İlişkisi”. *Türkiyat Mecmuası*, XXVI/1: 301-310.
- ÜLGEN, P. (2022). *Kadınlar ve Cadılar*. İstanbul: Yeditepe Yayınevi.
- YOLDAŞEV, İ., M. GÜMÜŞ (1995). *Türkçe Açıklamalı Özbek Atasözleri*, Engin Yayınları.

EXTENDED ABSTRACT

Woman has held a significant position since ancient times when humanity was created. In the realm of thought and belief in Turkish culture, she has been an entity sometimes associated with good/positive qualities, and even a phenomenon attributed with sanctity, at other times she is attributed with evil/negative qualities, even defined as the devil. Therefore it can be said that woman has always had a special position as a multifaceted research subject. In these studies, woman has been examined from many aspects including mythological, anthropological, sociological, psychological, ideological, and etc.

In the 20th century, in studies related to women, it is observed that the concept of female identity is often approached from a "feminist" or "conservative" perspective. In the first of these approaches, it is mentioned that women have not been able to get enough space for themselves in a male-dominated society, and in the second, they have been in an equal position with men since the past. The common point of both perspectives lies in the coexistence of male and female dominion, and especially the sacred structure within societies for an extended period, leading to a blending of patriarchal and matriarchal attributes. However, the sanctity attributed to women in matriarchal orders has gradually been displaced by the prominence of masculine discourse in patriarchal settings, subsequently leading to an increase in negative thoughts and expressions directed towards marginalized women. In fact, what is discussed in the background is the role distribution of men and women in agricultural and industrial societies. The negative qualities of women or the unfavorable attitudes adopted towards women by society have found their place in various forms within the oral cultural tradition, spanning genres from myth to epics, fairy tales, legends, and folk stories. The curiosity regarding the extent and manner in

which the negative approach towards women has been reflected in proverbs from the earliest texts of the Turkish language forms the foundation of this study. In this context, in this study, a thematic research has been conducted on 268 proverbs belonging to the Turkic World, which exhibit negative attitudes towards women. The analysis identifies the specific contexts where negative attitudes towards women are manifested in these proverbs, aiming to ascertain socio-cultural messages and interpret the obtained data from a critical perspective.

In the examined proverbs, it is observed that the identified negativity towards women is related to a woman's malice, speech, deceit, devilish nature, and social identities: Proverbs discussing the various evils of women reveal a detailed definition of a 'bad woman.' A bad woman is described as a liar, fault-finder, gossip, furious, capricious, wasteful, vengeful, lazy, insatiable, heartless, foul-up, and inhospitable. The negative attribute of a woman is particularly associated with the concept of the devil. The term 'devil,' as a metaphorical element, alludes to the boundary-pushing aspect of evil within a woman. Accordingly, it is emphasized that living with a 'bad' or 'devilish' woman has many negative aspects, such as 'poisoning life, aging the man, hastening his demise, and slowing down time.

According to proverbs, a woman is skilled in speaking. However, in proverbs, a woman's speech is not well-received, and she is described as a disruptor of order. The diminutive view towards a woman's intelligence is evident in the sayings, which belittles her work and, addressing men, advises not to trust her words, listen, or even act upon a woman's words. The abundance of these proverbs in number indicates the existence, in fact at the core of society, of an enduring power struggle between men and women and the sharp boundaries that might have long existed regarding gender roles in society.

Some proverbs that include comparisons between women and men convey the message that women are more inclined towards negative behaviors. Here, it is emphasized that women are prone to have a hysterical nature and experience their emotions and events in an exaggerated manner. However, in proverbs, there is not much information about the reasons and sources behind the attributed negative attitudes and behaviors towards women. A notable perspective in this regard is the Islamic belief that suggests women are more self-indulgent beings compared to men. Proverbs attribute the sole reason for manipulative behaviors in women to be the fulfillment of their desires, advising men with phrases like "run away," "don't believe," "don't praise," and "don't trust."

According to proverbs, the person most affected by the negative qualities of a woman is primarily her husband. In fact, this situation implies that proverbs prioritize the family institution as the smallest unit of society. It is noteworthy that many of the negative attitudes attributed to women are connected to domestic life. The lack of regular household chores stands out as the main problem. The criticism in proverbs towards women who neglect their responsibilities at home not only indicates which behaviors are disapproved of in women but also highlights societal acceptance and expectations regarding women's behavior. Ultimately, between the lines, proverbs paint a picture of an ideal woman as one who is harmonious, quiet, attentive to her husband, and orderly in household chores.

In proverbs, a woman's social identities, including "daughter," "wife," "mother-in-law," "stepmother," "harlot," "widow," and "old woman," are associated with negative behavioral patterns. The negative views towards these identities are rooted in the general beliefs and accepted norms of society. The most marginalized identities of women by society are stepmothers,

harlots, widows, and old women. Proverbs do not attribute competence to these women in various aspects of life, such as marriage, child-rearing, trustworthiness, managing life, and loyalty. The negative portrayal of the identities of woman as "mother-in-law," "widow," and "stepmother" is based on society viewing these roles as alternatives to dominant roles, that is to say, like secondary identities.

In proverbs, violence against women is portrayed as a behavioral pattern recommended as a mechanism of control and as an educational tool. It is particularly deemed acceptable within the family institution and can even be sought after by women themselves. In some proverbs, violence is presented as a form of existence in the institution of marriage: It is a means for a man to display his masculinity and for a woman to feel the presence of her husband. This situation reflects that society, which expects a man to show that he is a "man", points to violence as a way of displaying this.

So, why are there proverbs that exhibit a negative attitude towards women and what function do they serve? The existence of these sayings initially indicates that proverbs, as cultural memory encoders within the content of oral culture, provide clues about the structure of society. Because having only positive words about humans could create a paradox in the holistic structure of existence, which encompasses both the good and bad, positive and negative aspects of life. Therefore, it can be concluded that, since proverbs are a part of collective memory, they directly reflect the cultural structure without making a distinction between good and bad. On the other hand, as proverbs transmit cultural values to individuals and society, it is observed that they do not do so solely through positive texts. As a narrative method, in between the lines, -in the background- proverbs guide to what should be, namely the good, by showing the bad or negative.

Consequently; proverbs, within the content of oral culture, by designating and at times marginalizing women as disruptors of functioning in individual and societal structures with their various characteristics, establish behavioral norms that perpetuate the status quo, determining a place in societal functioning. In this way, while defining social gender roles, proverbs both maintain a balance between men and women, and also safeguard the cultural structure by preventing societal chaos.